

Admiraal Jacob Hendriksz. van Heemskerck 1567 – 1607

Van commies tot staatsbegrafenis

Door Frits Rohling

Niets leek erop dat bij de geboorte van Jacob van Heemskerck, zoon van Aecht Jacobsdochter en Hendrick Cornelis van Beest van Heemskerck, hij in veertig jaar tijd zou uitgroeien tot een van de Nederlandse zeehelden die als eerste een staatsbegrafenis in Amsterdam zou krijgen en wiens naam bij de Koninklijke Marine in ere wordt gehouden door, door de eeuwen heen, een aantal schepen naar hem te vernoemen.

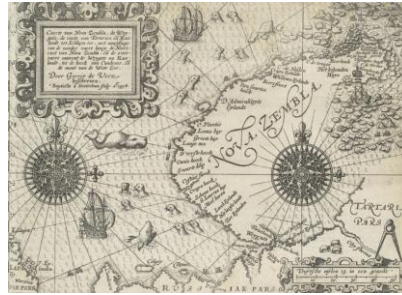

Hoewel de achternaam van zijn vader boekdelen spreekt en Jacob daardoor blijkt af te stammen van een adellijk geslacht, zijn grootvader was schepen van Amsterdam, kwam hij uit een middenstandsgezin, zijn vader had een zeilenmakerij in Amsterdam, maar was geboren te Delft. Niettemin behoorde het gezin tot de gegoede burgerij, wat werd versterkt doordat Jacob op 14 september 1604 trouwde met Geertrui Maria Colterman (1574), dochter van Johan Colterman en Pietertje van Adrichem. Colterman was burgemeester van Haarlem en rentmeester van Kennemerland.

Jacob Hendricksz. van Heemskerck wordt geboren op 13 maart 1567 te Amsterdam als een telg van de adellijke familie Van Heemskerck uit Delft waar zijn opa, Cornelis Van Beest van Heemskerck, Schepen, raad, havenmeester en bierbrouwer was. Zijn overgrootvader, Dirk van Beest van Heemskerck, was daar onder andere Schepen en burgemeester.

Jacob verliest al op jonge leeftijd zijn vader in 1581, hij is dan 14 jaar oud. Hij studeert aardrijkskunde en navigatie.

In 1595 neemt hij deel aan de tweede expeditie van Willem Barentsz die een poging doet om een vaarroute naar China te vinden om de Noord. Hij vaart als 'commis van de coopmanschappen' mee aan boord van de "Winthont". Een commies was verantwoordelijk voor de algemene leiding aan boord. Niet alleen als commies maar ook als schipper neemt van Heemskerck deel aan de derde expeditie naar het Noordpoolgebied, een expeditie die de geschiedenis zal ingaan als de overwintering op Nova Zembla, in het Behouden Huis, waarna Jacob van Heemskerck de overgebleven bemanningsleden in een open sloep weet terug te brengen naar de bewoonde wereld in Kola aan de Russische kust. Tijdens deze barre tocht overlijdt Willem Barentsz. De vaarroute om de Noord naar China/Indië blijkt een idee-fixe, temeer omdat Cornelis de Houtman een risicovrije route heeft gevonden via Kaap de Goede Hoop.

Jacob van Heemskerck en Willem Barentsz.

In 1598 vaart hij als commies onder Jacob Cornelisz. Van Neck op de "Gelria" naar Indië. Van Neck stuurt hem in gezelschap van Wijbrand van Warwijck door naar de Molukken waar zij in Gresik levensmiddelen inkopen en een aantal factorijen openen op Ambon en Banda. Op 19 mei 1600 keren de schepen terug in Amsterdam.

Op 23 april 1601 vaart van Heemskerck als viceadmiraal op zijn tweede reis naar de Oost, overmeestert de rijk beladen Portugese kraak "Santa Catharina" in de straat van Malakka, keert in juli 1604 terug in Amsterdam als een welgesteld man en besluit het zeemansleven op te geven en aan de wal te blijven. In 1607 wordt hij door Johan van Oldenbarneveldt overgehaald als viceadmiraal het bevel te voeren over een eskader dat de Spaanse vloot in eigen wateren moet aantasten. Hij is dan niet in dienst van een van de Admirtaliteiten. Met een verrassingsaanval weet hij, op zijn vlaggenschip de "Aeolus", de Spaanse vloot te vernietigen waarbij van Heemskerck op 40-jarige leeftijd het leven laat. Het overlijden van deze eerste Nederlandse zeeheld op 25 april 1607 wordt gecompenseerd door de geboorte van een toekomstige zeeheld die in datzelfde jaar op 24 maart 1607 in Vlissingen ter wereld komt, Michiel Adriaensz. De Ruyter.

Op 8 juni 1607 wordt Jacob van Heemskerck begraven in de Oude Kerk van Amsterdam. Niet eerder werd iemand, in de Nederlandse geschiedenis, vereerd als een zeeheld.

Schepen:

Jacob van Heemskerck 1642

Op zijn reis naar het onbekende Zuidland in 1642 op de schepen Heemskerck en de Zeehaen, onder bevel van Abel Jansz. Tasman, houdt Jacob Swart een Journaal bij.

Op 6 september 1642 schrijft hij dat de schepen voor anker liggen in een baai van Mauritius om de in slechte staat verkerende schepen te repareren. De bemanning mocht daar op jacht gaan voor vers vlees en om verse groenten en fruit in te slaan.

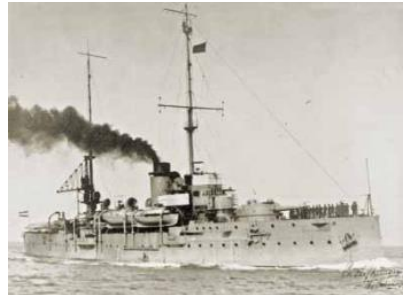
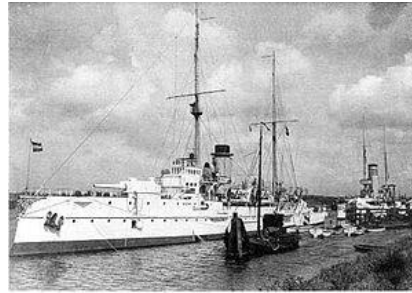
Op 24 november 1642 ontdekken zij Tasmanië.

Jacob van Heemskerck 1805 ?

Hr. Ms. Jacob van Heemskerck 1908

Op 15 augustus 1905 wordt op de Rijkswerf te Amsterdam de kiel gelegd voor het pantserschip genaamd Hr. Ms. Van Heemskerck en op 2 september 1906 te water gelaten. Op 22 april 1908 wordt het schip in dienst gesteld. Tot 1939 is het vooral ingezet als stationsschip in Paramaribo, maar ook voor oefeningen en vlagvertoon op de

Atlantische Oceaan. In mei 1940 laat de bemanning het zo goed als ontmantelde schip, in IJmuiden gebruikt als geschutsplatform met de naam Hr. Ms. Batterijschip IJmuiden, zinken maar wordt later door de Duitsers gelicht en naar Amsterdam gesleept waar het wordt hersteld. Vervolgens wordt het schip in 1941 naar Kiel gesleept en omgebouwd tot drijvende luchtdoelbatterij of Flakschiff. In 1943 wordt het in dienst gesteld als Undine en naar Peenemünde gesleept om daar het onderzoekscentrum voor V-wapens te beschermen. Na de oorlog wordt het schip teruggevonden in Wilhelmshaven en aan Nederland teruggegeven. Op de Rijkswerf in Amsterdam wordt het omgebouwd tot logementsschip voor 800 marinemensen. Op 23 februari 1948 komt het schip in dienst als Hr. Ms. Neptunus, om als huisvesting te dienen voor de adelborsten op het KIM. Op 13 september van datzelfde jaar wordt het schip buiten dienst gesteld.

Hr. Ms. Jacob van Heemskerck 1940

Een kruiser van de Trompklasse waarvan op 31 oktober 1938 bij de Nederlandsche Scheepsbouw Maatschappij te Amsterdam de kiel wordt gelegd voor bouwnummer 274 en op 18 september 1939 te water wordt gelaten. Tijdens de meidagen van 1940 was men nog druk bezig met de afbouw van de Hr. Ms. Jacob van Heemskerck en vervroegd op 10 mei 1940 in dienst genomen met als eerste officier Ltz1 Jhr. A. van Foreest en met 33 bemanningsleden van Amsterdam naar Engeland gevaren. De aangewezen commandant KLTZ Jhr. van Holthe kon door de oorlogshandelingen niet op tijd aanwezig zijn. Hij zal echter in de periode van 14 mei 1940 tot 30 april 1943 als commandant het bevel voeren op de Hr. Ms. Jacob van Heemskerck. In Portsmouth bouwt men het schip verder af als luchtverdedigingskruiser met gebruik van de dieptebomrekken van de torpedoboten G13 en G15.

Een van haar eerste wapenfeiten is het escorteren van Hr. Ms. Sumatra die prinses Juliana en haar twee dochters naar Halifax, Canada overbrengt in de periode van 3 tot 11 juni 1940. In juli keert het schip weer terug in Portsmouth voor een herbewapeningsprogramma en wordt vervolgens toegewezen als konvooi escorte in de Atlantische Oceaan.

In januari 1942 wordt de Hr. Ms. Heemskerck ter versterking van de vloot naar Nederlands-Indië gestuurd maar komt te laat aan om deel te nemen aan de Slag in de Javazee. In september heeft het schip nog wel deelgenomen aan de operaties 'Stream' en 'Jane', gericht op de herovering van Madagascar en wordt het ingedeeld voor konvooitaken vanuit Fremantle.

Een ander wapenfeit is op 28 november 1943 het onderscheppen, in samenwerking met de Australische cruiser HMAS Adelaide, in de Indische Oceaan, van een Duitse runner, de Ramses die vóór de inbeslagname door de bemanning tot zinken wordt gebracht. Eind

1943 voert de Hr. Ms. Jacob van Heemskerck nog konvoitaken uit in de Middellandse Zee maar wordt in juni 1944 teruggeroepen naar Engeland.

Op 26 juli 1945 arriveert het schip als eerste Nederlands oorlogsschip in Amsterdam in verband met Bevrijdingsdag om in september van dat jaar weer naar Nederlands-Indië te vertrekken voor patrouilletaken tot 22 juli 1948.

Vanaf 12 maart 1951 dient zij als marine kazerne in Vlissingen en op diverse andere locaties tot zij op 20 november 1969 ontmanteld wordt en op 23 juni 1970 als schroot wordt verkocht.

Hr. Ms. Jacob van Heemskerck 1986

Met het besluit van Griekenland om in Nederland twee Standaardfregatten te kopen vanaf de plank, was het voor de marine het juiste moment om de plannen voor de bouw van twee aangepaste S-fregatten door te zetten in de vorm van een Luchtverdedigingsfregat (L-fregat). Om ruimte te creëren voor het Standard Missile System besloot men om geen helikopterdek en hangar in het ontwerp op te nemen. De twee schepen zullen worden gebouwd onder de noemer Jacob van Heemskerckklasse.

De kiel van beide schepen, de Hr. Ms. Jacob van Heemskercken de Hr. Ms. Witte de With, wordt gelegd in 1981 bij de Koninklijke Schelde Groep. Op 5 november 1983 volgt de tewaterlating en op 15 januari 1986 de indienststelling.

Twee keer dient Hr. Ms. Jacob van Heemskerck als vlaggenschip, eenmaal voor het NAVO-eskader Standing Naval Force Mediterranean en de tweede keer voor Standing Naval Force Atlantic. Daarnaast neemt het deel aan de operatie "Phalanx" in de Perzische Golf, Operation Desert Storm, operatie Direct Endeavour, de Multinational Interception Force en Operation Sharp Guard.

Een van de commandanten van Hr. Ms. Jacob van Heemskerck was de huidige vestigingsdirecteur van het Marinemuseum, CDR b.d. Ir. C.H. Boelema Robertus.

In 2005 wordt de Hr. Ms. Van Heemskerck verkocht en overgedragen aan de Chileense marine. Hier doet het dienst tot december 2019 waarna het uit dienst wordt gesteld.

